

Ομάδες Σκέψης: Πολιτική & Κοινωνία

Κράτος Πρόνοιας εν μέσω Κρίσης

20
14

THE HELLENIC ALUMNI ASSOCIATION
OF THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS
AND POLITICAL SCIENCE ■

www.lsealumni.gr

Ομάδες Σκέψης Β΄ Κύκλος 2014

Αγαπητοί αναγνώστες,

Σας παρουσιάζουμε τα Κείμενα Θέσης (Policy Papers) των Ομάδων Σκέψης (Think Tank) του Ελληνικού Συλλόγου Αποφοίτων του London School of Economics and Political Science.

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Συλλόγου και με στόχο τη συνδρομή των αποφοίτων του LSE στο δημόσιο διάλογο στη χώρα μας, το 2013 προχωρήσαμε στη δημιουργία Think Tank.

Σκοπός του Think Tank είναι η αξιοποίηση του πλούσιου πνευματικού δυναμικού των αποφοίτων του LSE με εξειδίκευση σε διαφορετικούς επιστημονικούς τομείς. Τα μέλη των Ομάδων Σκέψης, μέσα από τη δικτύωση και τη συνεργασία μεταξύ τους, παράγουν Κείμενα Θέσης (Policy papers) τα οποία περιλαμβάνουν συγκεκριμένες προτάσεις για θέματα που απασχολούν την Ελλάδα, στο εγχώριο και το διεθνές περιβάλλον. Οι προτάσεις έχουν προκύψει από δημιουργική σκέψη, από καινοτόμες και πρωτοπόρες απόψεις και στοχεύουν στη θεμελίωση ιδεών και πλαισίων και στην κινητοποίηση της Πολιτείας και των θεσμικών εκπροσώπων προτείνοντας λύσεις.

Τα θέματα που καλύπτουν οι Ομάδες Σκέψης είναι: Οικονομία και Ανάπτυξη, Πολιτική και Κοινωνία, Μέσα Ενημέρωσης, Επικοινωνίας και Τεχνολογία και τέλος, Ιστορία και Διεθνείς Σχέσεις.

Στο κείμενο που ακολουθεί, η Ομάδα «Πολιτική & Κοινωνία» στηρίζει την ανάγκη ύπαρξης του κράτους πρόνοιας προτείνοντας συγκεκριμένες λύσεις για ευάλωτες κοινωνικά ομάδες στοχεύοντας στην εκπαίδευση, την υγεία, την ψυχική υγεία, τις ατομικές και συλλογικές πρωτοβουλίες αλληλεγγύης, την εξασφάλιση αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου και τη χρήση νέων τεχνολογιών.

Καλή ανάγνωση.

Με εκτίμηση,

Μαρία Ι. Ξυτάκη
Πρόεδρος Δ.Σ. Συλλόγου

THE HELLENIC ALUMNI ASSOCIATION
OF THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS
AND POLITICAL SCIENCE ■

Ομάδες Σκέψης:
Πολιτική & Κοινωνία
Κράτος Πρόνοιας εν μέσω Κρίσης

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
LONDON SCHOOL OF ECONOMICS
AND POLITICAL SCIENCE

Ομάδα Σκέψης: Πολιτική & Κοινωνία

Κράτος Πρόνοιας εν μέσω Κρίσης

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

ΔΑΜΑΣΚΟΥ ΑΝΝΑ
ΕΡΗΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ
ΚΥΠΡΙΑΔΗ ΑΡΙΑΔΝΗ
ΣΑΜΑΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ
ΨΑΡΡΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ:

ΔΑΜΑΣΚΟΥ ΑΝΝΑ
ΣΑΜΑΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

“Σε περιόδους κρίσεις, κατά τις οποίες οι κοινωνικές παροχές δεν επαρκούν, ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν, ώστε η βοήθεια να φθάνει στις ασθενέστερες οικονομικά ομάδες;”

Σημερινή Πραγματικότητα

Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή, τον Δεκέμβριο του 2013, οι άνεργοι ανήλθαν σε 1.349.495 άτομα, ενώ, το 2012, βρισκόταν υπό τον κίνδυνο φτώχειας το 23,1% του συνολικού πληθυσμού της χώρας¹. Το 50% των Ελλήνων, σύμφωνα με έρευνα της Trendbox για λογαριασμό της εισηπρακτικής εταιρίας Intrum Justitia, δηλώνουν ότι κάθε μήνα, μετά την πληρωμή των λογαριασμών τους, δεν τους απομένουν καθόλου χρήματα.

Τα χρηματικά αποθέματα του ελληνικού κράτους έχουν και αυτά με την σειρά τους μειωθεί σημαντικά σε μια περίοδο που οι Έλληνες έχουν μεγάλη ανάγκη την πλήρη ενεργοποίηση του κράτους πρόνοιας. Σύμφωνα με έρευνα του ΟΟΣΑ, οι δαπάνες για προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης ανέρχονται στο 22% του ΑΕΠ, ποσοστό το οποίο σχεδόν εξαντλείται στους τομείς των συντάξεων και της υγείας. Οι υπόλοιπες παροχές κοινωνικής ασφάλισης φθάνουν μόνο το 3%, ενώ οι δαπάνες προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας αγγίζουν το 2%. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, οι κοινωνικές παροχές σε έναν πολύ μεγάλο βαθμό αδυνατούν να φθάσουν σε αυτούς που τις έχουν πραγματικά ανάγκη.

Προτάσεις για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες

Εκπαίδευση

Η έλλειψη εκπαίδευσης είναι άμεσα συνυφασμένη με τον κίνδυνο της φτώχειας. Προτάσεις:

Εισαγωγή μαθημάτων, όπως πολιτική φιλοσοφία, ηθική φιλοσοφία, λογική, αισθητική και φιλοσοφία της τέχνης σε αντιδιαστολή με τα δώδεκα χρόνια διδασκαλίας των θρησκευτικών.

Ουσιαστική τόνωση της μετεκπαίδευσης και της δια βίου εκπαίδευσης.

Καταπολέμηση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού και προώθηση του πηγαίου σεβασμού στη διαφορετικότητα, σε κάθε επίπεδο. Εισαγωγή ομιλιών, δράσεων και σεμιναρίων από εκπροσώπους οργανωμένων ομάδων LGBT, κοινοτήτων μεταναστών και τοξικοεξαρτημένων, στα πανεπιστήμια και στους χώρους εργασίας.

Προώθηση των ιδεωδών της διαφορετικότητας, της ισότητας των ευκαιριών και της κοινωνικής ένταξης των άνωθεν ομάδων στα σχολεία από εκπαιδευτικούς σε συνεργασία με ειδικούς ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς.

Υγεία

Μεταξύ φτώχειας και υγείας υπάρχει μια σχέση αλληλεπίδρασης. Η μεγαλύτερη ανισότητα αντικατοπτρίζεται κυρίως στην πρωτοβάθμια βαθμίδα υγείας, δηλαδή στην πρόληψη, τη διάγνωση και τη φαρμακευτική αγωγή. Προτάσεις:

Άμεση ανιμετώπιση της έλλειψης υλικών και ανθρώπινου δυναμικού στα νοσοκομεία.

Πολυδύναμα ιατρεία σε ακριτικές και απομονωμένες περιοχές.

Κάλυψη της έλλειψης 500 ευρώς συνταγογραφούμενων φαρμάκων.

Άμεση ενίσχυση προγραμμάτων εργασίας στον δρόμο για την πρόληψη και μείωση της βλάβης σε άτομα που κάνουν χρήση ναρκωτικών ουσιών με παράλληλη αύξηση του αριθμού των διανεμόμενων των συριγγών και προφυλακτικών.

Εξασφάλιση μηδενικής συμμετοχής σε αναγκαία φάρμακα για ευπαθείς ομάδες και εφαρμογή εθνικού προγράμματος για την ισότιμη πρόσβαση ανασφάλιστων και άπορων ατόμων.

Εφαρμογή του Εισιτηρίου Ελεύθερης Πρόσβασης σε Υπηρεσίες Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας με ποιοτική αλλά και ποσοτική αύξηση της ομάδας στόχου.

¹ http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A0802&r_param=SFA10&y_param=2012_00&mytabs=0

Ψυχική Υγεία

Στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας η σχετική κρατική χρηματοδότηση μειώθηκε κατά 20% μεταξύ του 2010 και του 2011, και κατά επιπλέον 55% μεταξύ του 2011 και του 2012. Παράλληλα, οι μελέτες δείχνουν αύξηση της μείζονος κατάθλιψης από 3,3% το 2008 σε 8,2% το 2011, με βασική συχνά αιτία την οικονομική δυσπραγία και εκτόξευση των ποσοστών των αυτοκτονιών.

Η απόλυτη από-ασυλοποίηση των ψυχικά ασθενών και η ανάπτυξη δράσεων που στόχο θα έχουν την αυτόνομη διαβίωση και την πλήρη επανένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο είναι επιτακτική στο πλαίσιο της πολυαναμενόμενης ψυχιατρικής μεταρρύθμισης. Σε αυτό μπορούν να βοηθήσουν καθοριστικά συγκεκριμένα προγράμματα από-ασυλοποίησης και ψυχο-κοινωνικής αποκατάστασης (π.χ. Πρόγραμμα «Ψυχαργός»).

Ατομικές και συλλογικές πρωτοβουλίες αλληλεγγύης

Υπάρχει ήδη πληθώρα ατομικών και συλλογικών πρωτοβουλιών αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών, όπως για παράδειγμα, κοινωνικά ιατρεία, συσσίτια, ομάδες οικονομικής και ψυχολογικής στήριξης κ.α. Οι πρωτοβουλίες αυτές αποτελούν ένα από τα πιο υγιή κομμάτια της κοινωνίας και δεν πρέπει να υπονομεύονται, να διώκονται ή να αποδυναμώνονται, αλλά αντιθέτως να υποστηρίζονται.

Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα – Εξασφάλιση αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου

Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα είναι μια στοχευμένη κοινωνική παροχή που χορηγείται με εισοδηματικά κριτήρια και απευθύνεται σε οποιονδήποτε πληροί τα κριτήρια αυτά, χωρίς αποκλεισμούς. Η προβλεπόμενη εφαρμογή πιλοτικού προγράμματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος σε δύο περιοχές της χώρας εντός του 2014 εγείρει υψηλές προσδοκίες για την κοινωνική προστασία ευάλωτων ομάδων.

Χρήση Νέων Τεχνολογιών

Σημαντικά παραδείγματα αποτελούν η διαδικτυακή πύλη «Ερμής» και η δυνατότητα υποβολής ηλεκτρονικής αίτησης για κάποια επιδόματα. Προτάσεις:

Εξατομίκευση πληροφοριών ανάλογα με τις ανάγκες και το προφίλ των χρηστών και προσφορά τους σε περισσότερες γλώσσες.

Σύνδεση υπηρεσιών για μεγαλύτερη ευκολία στην χρήση (προσυμπληρωμένες φόρμες, απλούστευση διαδικασιών κ.α.).

Πληροφόρηση του κοινού για τις διαδικτυακές υπηρεσίες για εκπαίδευση (π.χ e-learning) και εύρεση εργασίας.

Αντί επιλόγου

«Μη ρωτάς τι μπορεί να κάνει η χώρα σου για σένα, αλλά τι μπορείς να κάνεις εσύ για τη χώρα σου» ήταν ένα από τα μηνύματα του Αμερικανού Προέδρου Τζον Κέννεντυ κατά την τελετή ορκωμοσίας του το 1960. Στη σημερινή πτωχευμένη Ελλάδα η ρήση αυτή αποκτά ιδιαίτερο νόημα και διαστάσεις. Δεν πρέπει όμως να παρερμηνεύεται. Όλοι οι πολίτες πρέπει να αναλάβουν δράση στο βαθμό που τους αναλογεί και δύνανται. Σε αυτή την προσπάθεια είναι οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών που μπορούν και πρέπει να στοχεύουν και να αναζητούν την αφύπνιση των συνειδήσεων.

ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΕΝ ΜΕΣΩ ΚΡΙΣΗΣ

“Το κράτος πρόνοιας, το μεγαλύτερο επίτευγμα της Ευρωπαϊκής κουλτούρας, είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας που διαφοροποιεί την ήπειρο μας από κάθε άλλη. Αυτό το κράτος πρόνοιας αντιπροσωπεύει την οργανωμένη αλληλεγγύη μεταξύ των δυνατών και των αδυνάμων, των νέων και των μεγαλύτερων, των ασθενών και υγιών ανθρώπων, των εργαζομένων και ανέργων. Είναι και παραμένει η κρίσιμη βάση του οικονομικού δυναμισμού ο οποίος δημιουργεί ευημερία [Wolfgang Thierse]”².

Η ανάγκη ύπαρξης του κράτους πρόνοιας έχει αποτελέσει αντικείμενο προβληματισμού και αντιπαράθεσης εδώ και πάρα πολλά χρόνια ανάμεσα σε υπέρμαχους διαφορετικών πολιτικών θεωρήσεων. Το κείμενο που ακολουθεί δεν έχει ως στόχο να πάρει την οποιαδήποτε θέση στην εν λόγω διαμάχη. Αντίθετα, πρόθεση της συλλογικής αυτής προσπάθειας είναι να προσπαθήσει να δώσει απάντηση σε ένα ιδιαίτερα δύσκολο αλλά καθ’ όλα κρίσιμο και επίκαιρο ερώτημα: “Σε περιόδους κρίσης, κατά τις οποίες οι κοινωνικές παροχές δεν επαρκούν, ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν, ώστε η βοήθεια να φθάνει στις ασθενέστερες οικονομικά ομάδες;”

Συγκεκριμένα, προκειμένου να επιχειρηθεί μια σφαιρική και άρτια προσέγγιση του θέματος, το παρακάτω κείμενο επιχειρεί αρχικά να δώσει έναν ορισμό του κράτους πρόνοιας, προσεγγίζοντας τα συστατικά στοιχεία του, τις γενεσιουργές αιτίες του, τις μορφές που έχει πάρει στον Ευρωπαϊκό χώρο, καθώς και την ιστορική πορεία του στην σύγχρονη Ελλάδα. Έπειτα, κάνοντας μια σύντομη αναφορά στην κρατούσα κατάσταση των τελευταίων ετών, εξετάζονται ποιες αλλαγές είναι σκόπιμο να συντελεστούν, ώστε να διασφαλιστεί η κάλυψη των αναγκών των ασθενέστερων οικονομικά και κοινωνικά ομάδων, το οποίο αποτελεί και τον λόγο ύπαρξης και λειτουργίας του οποιουδήποτε κράτους πρόνοιας.

Ορισμός

Ο όρος “κράτος πρόνοιας” αναφέρεται σε μια ομάδα παρεμβάσεων οργανωμένων από το κράτος, με σκοπό την παροχή ενός ελαχίστου επιπέδου υπηρεσιών στον πληθυσμό μέσω ενός συστήματος κοινωνικής προστασίας. Το κράτος πρόνοιας διεθνώς βασίζεται σε τέσσερις βασικούς άξονες:

- Υποχρεωτική και δωρεάν βασική παιδεία και υψηλά επιδοτούμενη παιδεία σε ανώτερες βαθμίδες.
- Δωρεάν ιατρική περίθαλψη.
- Κοινωνική ασφάλεια και συντάξεις.
- Κοινωνικές υπηρεσίες συμπεριλαμβανομένων όλων των διαφορετικών τύπων βοήθειας που έχουν στόχο να καλύψουν τις ανάγκες των ασθενέστερων ατόμων.

Γενεσιουργές Αιτίες

Ο πατέρας του κράτους πρόνοιας ήταν ο Otto von Bismarck (1815-1898), ο πρώτος Καγκελάριος της Γερμανίας. Έχοντας ως στόχο να κερδίσει την υποστήριξη της εργατικής τάξης εισήγαγε συντάξεις, ασφάλεια ατυχήματος και ιατρική φροντίδα, παροχές που αποτέλεσαν την βάση του σύγχρονου Ευρωπαϊκού μοντέλου κράτους πρόνοιας.

Η γέννηση του κράτους πρόνοιας ιστορικά δεν ήταν αυθαίρετη. Αποτέλεσε την απάντηση σε συγκεκριμένα ιστορικά προβλήματα και οικονομικοκοινωνικές συνθήκες που γεννήθηκαν μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Σύμφωνα με τον Ryszard Szarfenberg³, οι πρώτες θεωρίες σχετικά με την δημιουργία του κράτους πρόνοιας υιοθέτησαν μια στρακτουραλιστική ή θεσμική προσέγγιση. Κατά την θεώρηση αυτή, το κράτος πρόνοιας εντάσσεται στην λογική της εκβιομηχάνισης. Συγκεκριμένα το κράτος πρόνοιας αναδύθηκε για να καλύψει τις ανάγκες της κοινωνίας σε ένα συγκεκριμένο στάδιο κατά την διάρκεια εκβιομηχάνισής της, τον εξυγχρονισμό της ή την υιοθέτηση καπιταλιστικών μοντέλων. Ενδεικτικά, σύμφωνα με τον Kerr και τους συναδέλφους του, το κράτος πρόνοιας αναπτύχθηκε μετά από αίτημα των εργαζομένων στις βιομηχανίες να μοιραστεί το κράτος κάποιες από τις ευθύνες για την συντήρηση των οικογενειών τους, καθώς αυτοί σε ένα μεγάλο βαθμό αδυνατούσαν, λόγω του φόρτου και των δύσκολων συνθηκών εργασίας. Αντίθετα, σύμφωνα με τη Μαρξιστική θεωρία, το κράτος πρόνοιας είναι προϊόν του καπιταλιστικού συστήματος και δημιουργήθηκε με

² <http://www.theguardian.com/commentisfree/2008/dec/12/welfare-policy>

³ <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/welfare-state/cousins.pdf>

στόχο την συνέχιση της καπιταλιστικής συσσώρευσης μέσω της άμβλυνσης των κοινωνικών αντιθέσεων. Η τρίτη θέση εκλαμβάνει το κράτος πρόνοιας ως ένα γενικό φαινόμενο εξυγχρονισμού, ως ένα προϊόν της αυξανόμενης διαφοροποίησης των κοινωνιών, καθώς και των διαδικασιών κοινωνικής και πολιτικής κινητοποίησης.

Ένα αντιτιθέμενο μοντέλο προς το στρακτουραλιστικό-θεσμικό εκλαμβάνει ως κύρια γενεσιουργή αιτία του κράτους πρόνοιας τις κοινωνικές πάλες σχετικά με την πολιτική και τις κοινωνικές τάξεις. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Κορρί, ο έλεγχος πάνω στους “πόρους δύναμης” έπαιξε σημαντικό ρόλο στην δομή του κράτους πρόνοιας. Στον οικονομικό τομέα, οι κεφαλαιακοί πόροι διαμορφώνουν την βάση δύναμης, ενώ στον πολιτικό τομέα οι βασικοί πόροι δύναμης είναι τα δικαιώματα ψήφου και οργάνωσης για συλλογική δράση. Η πολιτική δημοκρατία παίζει σημαντικό ρόλο στην καταγραφή όσων αφορά στις συγκρούσεις συμφερόντων και αποτελεί το συστατικό στοιχείο στην ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας.

Ευρωπαϊκά Μοντέλα

Εξαιτίας του γεγονότος ότι το κράτος πρόνοιας δημιουργήθηκε για την επίλυση συγκεκριμένων οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών προβλημάτων, τα οποία είναι διαφορετικά σε κάθε χώρα, στην Ευρώπη αυτή την στιγμή λειτουργούν τρία βασικά μοντέλα κράτους πρόνοιας:

Α) Σοσιαλδημοκρατικό/Βορειοευρωπαϊκό μοντέλο. Τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού του μοντέλου είναι η υψηλή φορολογία, ο υψηλός βαθμός αναδιανομής του εισοδήματος, το υψηλό επίπεδο συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, και το υψηλό βιοτικό επίπεδο (Δανία, Νορβηγία, Ισλανδία, Φινλανδία και Σουηδία).

Β) Συντηρητικό / Συντεχνιακό μοντέλο. Τα κύρια χαρακτηριστικά αυτού του μοντέλου είναι το χαμηλό επίπεδο συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, η εξάρτηση από τις κοινωνικές εισφορές αντί για φόρους, η μέτρια αναδιανομή του εισοδήματος και τα υψηλότερα επίπεδα ανεργίας (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Μάλτα, Κύπρος, Τουρκία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Ισπανία και Πορτογαλία).

Γ) Αγγλοσαξονικό/Φιλελεύθερο μοντέλο με κύρια χαρακτηριστικά το υψηλό επίπεδο ανισότητας, χαμηλό επίπεδο συνολικών κρατικών.

Ιστορική Αναδρομή

Η περίοδος πριν και κατά την διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

- Το 1836, με την ίδρυση των διαφόρων ταμείων που ως στόχο έχουν την προστασία των μελών και των οικογενειών τους από κινδύνους αναπηρίας γήρατος και θανάτου, γίνεται μια συγκροτημένη προσπάθεια για συνταξιοδότηση και κοινωνική ασφάλιση.
- Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η εκκλησία αποτελεί τον πιο σημαντικό φορέα κοινωνικής πρόνοιας. Επιπλέον, την περίοδο εκείνη δημιουργούνται φορείς όπως το Π.Ι.Κ.Π.Α (1917 υπό το όνομα “Πατριωτικό Ίδρυμα Περιθάλψεως”), που ως στόχο έχουν την περίθαλψη των οικογενειών των άπορων στρατευμένων των βαλκανικών πολέμων και μετά την Μικρασιατική καταστροφή, την παροχή βοήθειας και ιατρικής περίθαλψης⁴.
- Κατά τη περίοδο πριν τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο πραγματοποιείται μια οργανωμένη προσπάθεια συστηματικής αντιμετώπισης των προβλημάτων, κυρίως στους τομείς της υγείας και της προστασίας των παιδιών, τόσο από κρατικούς όσο και από κοινωφελείς οργανισμούς. Στο Σύνταγμα του 1927 περιλαμβάνονται διατάξεις κοινωνικού περιεχομένου σχετικά με την προστασία του γάμου, της οικογένειας και την θέσπιση στοιχειώδους υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
- Κατά την διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου η εκκλησία και οι διεθνείς οργανισμοί (π.χ Ερυθρός Σταυρός) καλούνται να παράσχουν σημαντική βοήθεια στον τομέα της πρόνοιας.

⁴ Γράβαλου Α., *Το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Φροντίδας στην Ελλάδα Σήμερα, ως Μέρος του Ευρύτερου Συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας:*

Προκλήσεις και Προοπτικές. ΙΔ΄ Εκπαιδευτική Σειρά, ΕΣΣΔ. 2003

http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/14/12/632.pdf

Η περίοδος μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

- Στην Ελλάδα η λήξη του πολέμου δεν επέφερε την ειρήνη και τη σταθερότητα, αλλά την αρχή ενός άλλου εμφύλιου πολέμου. Μετά τη λήξη του πολέμου και σύμφωνα με το Σχέδιο Μάρσαλ, σε κάθε έδρα νομού συγκροτούνται κέντρα κοινωνικής πρόνοιας με στόχο την καταγραφή των απόρων και την παροχή αναγκαίων υπηρεσιών. Η προσπάθεια για κατανομή των δημοσίων δαπανών δεν κάλυπτε όμως τις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας που θρηνούσε τον χαμό του 5-10% του πληθυσμού της και είχε χάσει το 23% των υποδομών της και το 90% του σιδηροδρομικού και οδικού δικτύου της⁵.
- Την περίοδο μετά το 1956, αν και παρατηρείται αύξηση των δημοσίων επενδύσεων η φορολογική πολιτική πλήττει κυρίως τα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα. Το 1960 λαμβάνονται μέτρα για την στέγαση των προσφύγων μέσω της κατασκευής λαϊκών πολυκατοικιών, ενώ παράλληλα γίνονται τα πρώτα βήματα για την συστηματική αντιμετώπιση προβλημάτων υγείας και κοινωνικής ασφάλισης. Επίσης, το 1960 παρατηρείται και το αποκαλούμενο “οικονομικό θαύμα” με αύξηση του ΑΕΠ και αύξηση του μέσου κατά κεφαλήν εισοδήματος κατά 5,5%.
- Το 1980 μετά την επαναφορά της δημοκρατίας στην Ελλάδα εισάγονται σημαντικές νομοθετικές ρυθμίσεις για καθιέρωση του κράτους πρόνοιας. Συγκεκριμένα, οι προσπάθειες έχουν ως στόχο τους την διεύρυνση της κάλυψης της κοινωνικής ασφάλειας, την βελτίωση της πρόσβασης σε κοινωνικές υπηρεσίες και την ανακατανομή πόρων προς αυτούς που το έχουν ανάγκη. Την περίοδο αυτή ιδρύεται και το Εθνικό Σύστημα Υγείας.
- Την δεκαετία του 1990, σε αντίθεση με την δεκαετία του 1980, υιοθετείται μια τάση αποκρατικοποίησης στον τομέα της πρόνοιας.

Σημερινή Πραγματικότητα

Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών έχει επηρεάσει την συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων πολιτών. Δεν μας έχει επηρεάσει όμως όλους στον ίδιο βαθμό. Η αλήθεια είναι ότι όλοι έχουμε χάσει κάτι. Κάποιοι έχουν χάσει τα ταξίδια τους στο εξωτερικό ή τις εβδομαδιαίες ή μηνιαίες αγοραθεραπείες, άλλοι έχουν χάσει τον ύπνο και την αισιοδοξία τους, κάποιοι όμως έχουν χάσει πολύ σοβαρότερα αγαθά, όπως την δουλειά, το φαγητό, τα φάρμακα, την ζεστασιά του σπιτιού τους ή ακόμα και το σπίτι τους. Η χρονιά που διανύουμε είναι η έβδομη κατά σειρά χρονιά ύφεσης. Μια γρήγορη ματιά στα στατιστικά στοιχεία των τελευταίων ετών επιβεβαιώνει και αριθμητικά την σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή τον Δεκέμβριο του 2013 οι άνεργοι ανήλθαν σε 1.349.495 άτομα, ενώ το 2012 βρισκόταν υπό τον κίνδυνο φτώχειας το 23,1% του συνολικού πληθυσμού της χώρας⁶. Το 50% των Ελλήνων, σύμφωνα με έρευνα της Trendbox για λογαριασμό της εισηπρακτικής εταιρίας Intrum Justitia, δηλώνουν ότι κάθε μήνα μετά την πληρωμή των λογαριασμών τους δεν τους απομένουν καθόλου λεφτά. Τέσσερις στους δέκα Έλληνες παραδέχονται ότι αναγκάζονται να δανειστούν λεφτά για να μπορέσουν να πληρώσουν τους μηνιαίους λογαριασμούς τους και ότι το εισόδημα τους δεν επαρκεί για να τους εξασφαλίσει έναν αξιοπρεπή τρόπο ζωής.⁷

Τα χρηματικά αποθέματα των Ελλήνων πολιτών στερεύουν. Το πρόβλημα δεν εξαντλείται όμως στις ολοένα και πιο συρρικνούμενες καταθέσεις στους ατομικούς τραπεζικούς λογαριασμούς. Τα χρηματικά αποθέματα του ελληνικού κράτους έχουν και αυτά με την σειρά τους μειωθεί σημαντικά σε μια περίοδο που οι Έλληνες έχουν μεγάλη ανάγκη την πλήρη ενεργοποίηση του κράτους πρόνοιας. Σύμφωνα με έρευνα του ΟΟΣΑ, οι δαπάνες για προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης ανέρχονται στο 22% του ΑΕΠ, ένα ποσοστό το οποίο σχεδόν εξαντλείται στους τομείς των συντάξεων και της υγείας. Οι υπόλοιπες παροχές κοινωνικής ασφάλισης φθάνουν μόνο το 3%, ενώ οι δαπάνες προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας αγγίζουν το 2%. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, οι κοινωνικές παροχές σε έναν πολύ μεγάλο βαθμό αδυνατούν να φθάσουν σε αυτούς που τις έχουν πραγματικά ανάγκη. Οι νέοι άνεργοι, μια ιδιαίτερα ευπαθής ομάδα, στην πλειοψηφία τους δεν πληρούν τις προϋποθέσεις χορήγησης επιδόματος ανεργίας. Αν και τα οικογενειακά επιδόματα είναι πολλά, δεν επαρκούν. Σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες η Ελλάδα δαπανά σχετικά λιγότερα για την ενίσχυση των οικογενειών και κυρίως των μονογονεϊκών. Τα επιδόματα αναπηρίας αν και παρέχουν εκτεταμένο επίπεδο κάλυψης, είναι περιίπλοκα και αναπο-

⁵ Βενιέρης Δ & Παπαθεοδώρου Χ. Η Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα, Προκλήσεις και Προοπτικές. 2003

http://dimitrisotiropoulos.files.wordpress.com/2011/01/cebfcf88ceb9cf82-ceb2ceb1ceb2cf85cebbcf89cebdceafceb1cf82_cceb5cf81cebcceb7ceb5ceb5ceafceb5cf82-cf84ceb7cf82-cebcceb5cf84ceb1cf80cebf.pdf

⁶ http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A0802&r_param=SFA10&y_param=2012_00&mytabs=0

⁷ <http://www.naftemporiki.gr/documents/732248/intrum-justitia-european-consumer-payment-report-2013-ta-eurimata-gia-tin-ellada>

τελεσματικά. Όσον αφορά τα στεγαστικά επιδόματα δεν υπάρχει αποτελεσματική αντιμετώπιση τόσο του διογκούμενου προβλήματος των αστέγων όσο και των φτωχών οικογενειών που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο να βρεθούν άστεγες⁸.

Όπως προαναφέρθηκε, κατά τα επτά χρόνια ύφεσης όλοι έχουμε χάσει κάτι “αγαπητό”, κάτι που θεωρούσαμε σημαντικό. Μετά την απώλεια ενός “αγαπητού” προσώπου σύμφωνα με την ψυχολόγο E.K Ross, ο κάθε άνθρωπος πρέπει να περάσει από κάποια ψυχολογικά στάδια μέχρι να το ξεπεράσει. Τα στάδια της άρνησης, του θυμού, της διαπραγματεύσεως, της κατάθλιψης και τέλος της αποδοχής⁹. Η ελληνική κοινωνία, έχοντας περάσει ήδη από τα αρχικά στάδια, έχει μείνει αρκετό καιρό τώρα στο στάδιο της κατάθλιψης για όλα αυτά που έχασε και είναι καιρός πια να προχωρήσει στο επόμενο στάδιο. Κάποιος μπορεί να σκεφτεί ότι η έννοια της αποδοχής είναι άρρητα συνδεδεμένη με την έννοια της παραίτησης. Ωστόσο, η αποδοχή είναι ένα απαραίτητο στάδιο στο οποίο ο καθένας μετρά ξανά τις δυνάμεις του, συνειδητοποιεί τα λάθη του παρελθόντος και προσπαθεί να βρει εναλλακτικές λύσεις για το μέλλον του. Είναι καιρός να συνειδητοποιήσουμε ότι οι οικονομικές συνθήκες είναι πολύ πιθανό να επηρεάσουν σημαντικά μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού το προσεχές διάστημα. Δεδομένου ότι οι παροχές του κράτους πρόνοιας δεν καλύπτουν, στην παρούσα τους μορφή, τις ολοένα και αυξανόμενες ανάγκες, καθίσταται αναγκαία η εύρεση πιθανών λύσεων, ώστε να μπορέσουν να βοηθηθούν τα άτομα εκείνα που το έχουν πραγματικά ανάγκη.

Προτάσεις για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες

Με σεβασμό στις όποιες αποκλίσεις και εξαιρέσεις χρησιμοποιείται ο ακόλουθος ορισμός¹⁰ για τις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες: «Ομάδες με μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού από το γενικό πληθυσμό. Εθνοτικές μειονότητες, μετανάστες, άτομα με αναπηρίες, ψυχικά ασθενείς, άστεγοι, τοξικοεξαρτημένοι, μοναχικά ηλικιωμένα άτομα και παιδιά που συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες (χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, ανεργία, υποαπασχόληση, κ.α.) που μπορούν να οδηγήσουν στον περαιτέρω αποκλεισμό τους από την κοινωνία.» Επίσης, εν τω μέσω κρίσης και λόγω της γενικότερης κατάστασης πολλές άλλες ομάδες μπορούν να θεωρηθούν εξίσου ευάλωτες.

Πιο συγκεκριμένα, ως κοινωνικό αποκλεισμό ή/και περιθωριοποίηση γίνονται αντιληπτές οι διεργασίες στις οποίες τα άτομα ή και ολόκληρες κοινότητες ατόμων αποκλείονται συστηματικά από τα δικαιώματα, τις ευκαιρίες και τους πόρους (π.χ. στέγαση, απασχόληση, υγειονομική περίθαλψη, συμμετοχή στα κοινά) που είναι συνήθως διαθέσιμα για τα μέλη της κοινωνίας και οι οποίες αποτελούν κλειδί για την κοινωνική ένταξη.

Ως συνέπεια του κοινωνικού αποκλεισμού οι θιγόμενοι ιδιώτες ή κοινότητες εμποδίζονται να συμμετάσχουν πλήρως στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή της κοινωνίας στην οποία διαβιούν. Το πιο κοινό αποτέλεσμα αυτού του αποκλεισμού είναι η στέρηση υλικών αγαθών η οποία ακολουθείται από φτώχεια και συναισθηματικά και ψυχολογικά τραύματα.

Η φτώχεια μεταφέρεται δυναμικά και πολλαπλασιάζεται

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μία σύνθετη και πολυδιάστατη διαδικασία. Πρόκειται για την απουσία ή άρνηση πόρων, δικαιωμάτων, αγαθών και υπηρεσιών και αδυναμία συμμετοχής στις σχέσεις και τις δραστηριότητες που διατίθενται για την πλειοψηφία των ανθρώπων σε μια κοινωνία, είτε πρόκειται για οικονομικές και κοινωνικές είτε πολιτιστικές και πολιτικές. Αυτό επηρεάζει τόσο την ποιότητα της ζωής των ατόμων όσο και τη δικαιοσύνη και τη συνοχή της κοινωνίας στο σύνολό της.

⁸ <http://www.tovima.gr/files/1/2013/09/17/oosa.pdf>

⁹ Kübler-Ross E., *On Death and Dying*. 1997

¹⁰ SOURCE: Social protection and Social inclusion Glossary. DG Employment, Social Affairs and Inclusion, http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/vulnerable_groups_en.htm

Εκπαίδευση

Η έλλειψη εκπαίδευσης είναι άμεσα συνυφασμένη με τον κίνδυνο της φτώχειας. Πρωταρχικός και κύριος στόχος οφείλει να είναι η αύξηση του ποσοστού συμπλήρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το 2012 το ποσοστό συμπλήρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αυξήθηκε σε 30.9 %, αλλά εξακολουθεί να είναι χαμηλότερο από το μέσο όρο της ΕΕ που ήταν 35,8 % το 2012 και αυξανόταν με βραδύ ρυθμό κατά την τελευταία δεκαετία (25,4 % το 2000). Ένας τόσο πιθανός όσο και αναγκαίος στόχος για το 2020 θα ήταν η επίτευξη του ποσοστού 32%.

Μεταξύ άλλων, είναι απαραίτητη η προσθήκη συγκεκριμένων μαθημάτων στη δευτεροβάθμια και στην τριτοβάθμια με σκοπό την πληρέστερη ενημέρωση αλλά και κατάρτιση των πολιτών, σε συνδυασμό με τον πολλαπλασιασμό και τη βελτίωση πρακτικών εξασκήσεων για μαθητές λυκείων και τεχνικών λυκείων αλλά και σπουδαστών ΑΕΙ και ΑΤΕΙ, ώστε να ενταχθούν στην ελληνική αγορά εργασίας αλλά και στην κοινή αγορά εργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κύριος σκοπός όμως της εκπαίδευσης εκτός από την μετάδοση γνώσης πρέπει να είναι και η ανάπτυξη της παιδείας και της καλλιέργειας του ατόμου και κατ' επέκταση του συνόλου. Είναι φανερό πως στην νεότερη ελληνική εκπαίδευση αυτές οι πτυχές έχουν παραμεληθεί παντελώς και πως η σύγχρονη ελληνική κοινωνία υποφέρει από σοβαρή έλλειψη παιδείας και γενικότερης καλλιέργειας. Προκειμένου τα μέλη της κοινωνίας να τραπούν σε ενεργούς και υπεύθυνους πολίτες που θα μπορούν τόσο να απαιτήσουν όσο και να δημιουργήσουν τις αλλαγές που απαιτούνται για την έμπρακτη βελτίωση της σύγχρονης πραγματικότητας, είναι απαραίτητη η εισαγωγή συγκεκριμένων μαθημάτων τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Για παράδειγμα, οι μαθητές τόσο του δημοτικού, όσο και του γυμνασίου και του λυκείου, αντί για δώδεκα συνεχόμενα χρόνια διδασκαλίας θρησκευτικών θα μπορούσαν να διδάσκονται επίσης πολιτική φιλοσοφία, ηθική φιλοσοφία, λογική, αισθητική και φιλοσοφία της τέχνης. Μια τέτοια πρωτοβουλία θα αποτελούσε καθοριστικό βήμα για την αφύπνιση ιδεών, την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και την θέληση για ενεργή συμμετοχή στην κοινωνία, την πολιτική, τον πολιτισμό και την οικονομία.

Επιπροσθέτως, η ουσιαστική τόνωση των τομέων της μετεκπαίδευσης και της δια βίου εκπαίδευσης μπορεί να επενεργήσει καθοριστικά. Η διαρθρωτική ανεργία μπορεί να καταπολεμηθεί αποτελεσματικά με συγκεκριμένα προγράμματα που θα αξιοποιούν τις ήδη υπάρχουσες ικανότητες το ανενεργού, λόγω της κρίσης, ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και κυρίως θα τις ενδυναμώνουν και θα τις μετεξελίσσουν.

Επίσης, αποτελεί κοινό τόπο ότι η καταπολέμηση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού και η προώθηση του πηγαίου σεβασμού στη διαφορετικότητα, σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο, μπορούν να επιτευχθούν κυρίως μέσω της εκπαίδευσης και της παιδείας. Συνεπώς, θα ήταν απαραίτητη, στα πλαίσια τόσο της βασικής όσο και της δια βίου εκπαίδευσης, η εισαγωγή ομιλιών, δράσεων και σεμιναρίων από εκπροσώπους οργανωμένων ομάδων LGBT, κοινοτήτων μεταναστών και τοξικοεξαρτημένων, στα πανεπιστήμια και στους χώρους εργασίας. Συγκεκριμένα, στα σχολεία θεωρείται απαραίτητο, παιδαγωγοί και εκπαιδευτικοί σε συνεργασία με ειδικούς ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, να προωθούν με κάθε τρόπο τα ιδεώδη της διαφορετικότητας, τις ισότητες των ευκαιριών και της κοινωνικής ένταξης των άνωθεν ομάδων. Σ' αυτό θα μπορούσε να συνεισφέρει και η εισαγωγή κοινωνικών λειτουργών σε ρόλο εκπαιδευτικών στα σχολεία και στα πανεπιστήμια, αλλά και η συστηματική υποστήριξη ομάδων κοινωνικής πληροφόρησης.

Υγεία

Μεταξύ φτώχειας και υγείας υπάρχει μια σχέση αλληλεπίδρασης που τεκμηριώνεται από πλήθος ερευνών και μελετών. Η φτώχεια οδηγεί στη συχνότερη εμφάνιση ασθενειών καθώς αναγκάζει τα άτομα να διαβιούν σε υποβαθμισμένο περιβάλλον, να τρέφονται ανεπαρκώς και να εργάζονται σε επικίνδυνα και ανθυγιεινά επαγγέλματα. Η δε ασθένεια προκαλεί αρνητικές επιπτώσεις στην εκπαίδευση, την απασχόληση και το εισόδημα.

Η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με μια δραματική αύξηση του ποσοστού της σχετικής φτώχειας και με τη συνεχή συρρίκνωση των κρατικών κοινωνικών παροχών. Η απώλεια της εργασίας δεν συνοδεύεται μόνο από απώλεια ή μείωση του εισοδήματος αλλά και από εμφάνιση ψυχικών διαταραχών, προβλήματα εθισμού και εξάρτησης, υιοθέτηση μη υγιεινού τρόπου ζωής και αμέλειας χρόνιων ή/ και νέων νοσημάτων¹¹. Παράλληλα, ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι αδυνατούν να ανταποκριθούν στην κάλυψη των δαπανών υγείας ή καταφεύγουν στα νοσοκομεία όταν η κατάστασή τους είναι ήδη επιβαρυνμένη. Χαρακτηριστική παραμένει η μελέτη του ΜΚΙΕ σε 126 ανασφάλιστους καρκινοπαθείς¹² σύμφωνα με την οποία το 60% των ασθενών κατάφερε να φτάσει στο ιατρείο μόλις τον τρίτο, τον τέταρτο ακόμα και τον πέμπτο μήνα έπειτα από την αρχική διάγνωση.

Τα παιδιά δεν αποτελούν εξαίρεση σε αυτή την κατάσταση. Το 2012 έκθεση των Ηνωμένων Εθνών, τόνισε ότι «το δικαίωμα στην υγεία και στην πρόσβαση σε υπηρεσίες Υγείας δεν είναι σεβαστό για όλα τα παιδιά στην Ελλάδα».

Οι ανισότητες στην πρόσβαση στην υγεία ήταν και παραμένουν από τις σημαντικότερες προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι δημόσιες πολιτικές στις σύγχρονες κοινωνίες.

Η μεγαλύτερη ανισότητα κυρίως αντικατοπτρίζεται στην πρωτοβάθμια βαθμίδα υγείας, δηλαδή στην πρόληψη, τη διάγνωση και τη φαρμακευτική αγωγή.

Στην Ελλάδα, το Εθνικό Σύστημα Υγείας βρίσκεται σε ένα από τα πιο ανησυχητικά και κρίσιμα στάδια από την ίδρυση του, με την μείωση του κρατικού προϋπολογισμού για τα νοσοκομεία κατά 26% μεταξύ του 2009 και του 2011 και τις συνολικές δαπάνες για την υγεία κατά 11% την περίοδο 2010 – 2011¹³.

Το 2011, το κόστος επίσκεψης στα εξωτερικά ιατρεία αυξήθηκε από τρία σε πέντε ευρώ και η συμμετοχή για ορισμένα φάρμακα αντίστοιχα αυξήθηκε κατά 10% ή και περισσότερο, ανάλογα με την ασθένεια. Επίσης, από το 2014 τέθηκαν σε ισχύ νέα τέλη για τις συνταγές φαρμάκων (ένα ευρώ ανά συνταγή).

Το προσωπικό μεγάλων δημόσιων νοσοκομείων καταγγέλει την έλλειψη υλικών και ανθρώπινου δυναμικού, ενώ οι κάτοικοι ακριτικών και απομονωμένων περιοχών έρχονται αντιμέτωποι με την κατάργηση των πολυδύναμων ιατρείων και την επακόλουθη ανυπαρξία δομής υγείας σε προσβάσιμη απόσταση.

Σε ό,τι αφορά την πρόσβαση σε φαρμακευτική αγωγή, έρευνα καταδεικνύει την έλλειψη 500 ευρώς συνταγογραφούμενων φαρμάκων. Την ίδια στιγμή, σε επίπεδο πρόληψης παρατηρείται η κατάργηση του 1/3 των προγραμμάτων εργασίας στον δρόμο για την πρόληψη και θεραπεία πολιτών οι οποίοι κάνουν χρήση ουσιών και η μείωση κατά 10% και 24% των συριγγών και προφυλακτικών σε χρήστες ναρκωτικών με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την υγεία του εν λόγω ευάλωτου πληθυσμού.

Ο αποκλεισμός από την πρόσβαση στην υγεία δεν καταπατά μόνο μια σειρά από βασικά ανθρώπινα δικαιώματα για τον ίδιο τον ασθενή αλλά είναι και αντίθετος με οποιαδήποτε δεοντολογία και εξαιρετικά επικίνδυνος για τη δημόσια υγεία.

Σήμερα, που ο αριθμός των ανασφάλιστων πολιτών ξεπερνά τα 3.000.000 και που τα μέτρα λιτότητας στο χώρο της υγείας μόνο ως επικίνδυνα και καταστροφικά μπορούν να χαρακτηριστούν, απαιτείται η άμεση αλλαγή πορείας.

Επιπλέον, η μείωση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και η παύση της λειτουργίας δομών όπως τα Πολυδύναμα Ιατρεία σε πολλά νησιά ή τα δημοτικά ιατρεία σε αγροτικές περιοχές, εκτός των όποιων κινδύνων για την υγεία, επιφέρουν και επιπλέον έξοδα (π.χ. μετακίνησης) στους πολίτες τα οποία δεν προσμετρώνται στις στατιστικές. Οι πολιτικές για την υγεία δεν μπορούν να συνδέονται με την οικονομική εξυγίανση μονομερώς.

Παράλληλα προτείνεται η εξασφάλιση μηδενικής συμμετοχής σε αναγκαία φάρμακα για ευπαθείς ομάδες και η εφαρμογή εθνικού προγράμματος για την ισότιμη πρόσβαση ανασφάλιστων και άπορων ατόμων.

¹¹ Κυριόπουλος Γ. και Τσιάντου Β. (2009). «Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην υγεία και την ιατρική περίθαλψη». Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής.

¹² Μητροπολιτικό Κοινωνικό Ιατρείο Ελληνικού (2013), Πανελλήνιο Συνέδριο Ογκολογίας, Νοέμβριος 2013.

¹³ <http://www.oecd.org/els/health-systems/Briefing-Note-GREECE-2013.pdf>

Η εφαρμογή του Εισιτηρίου Ελεύθερης Πρόσβασης σε Υπηρεσίες Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας για 230.000 ανασφάλιστους ήταν μια θετική αλλά ανεπαρκής πρωτοβουλία κυρίως εξαιτίας του μικρού αριθμού στόχου αλλά και του αποκλεισμού άλλων ομάδων και ασφαλισμένων πολιτών που αδυνατούν να καλύψουν τις δαπάνες για την υγεία τους. Η εφαρμογή του Εισιτηρίου θα έχει θετικά αποτελέσματα με την ποιοτική αλλά και ποσοτική αύξηση της ομάδας στόχου.

Ψυχική Υγεία

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένας εμφανής παραγκωνισμός και μια συστηματική περιθωριοποίηση των ψυχικά ασθενών. Η ψυχική δημόσια υγεία, ειδικά σε περιόδους κρίσης, που τα περιστατικά ασθενών αυξάνονται με γεωμετρικό ρυθμό, πρέπει να τονωθεί. Κύριος στόχος οφείλει να είναι η απόλυτη αποασυλοποίηση των ψυχικά ασθενών και η ανάπτυξη δράσεων που στόχο θα έχουν την αυτόνομη διαβίωση και την πλήρη επανένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο. Σ' αυτό μπορούν να βοηθήσουν καθοριστικά συγκεκριμένα προγράμματα αποασυλοποίησης και ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης (π.χ. Πρόγραμμα «Ψυχαργός»).

Έχουν ήδη αναδειχθεί οι κίνδυνοι που τίθενται από την αδυναμία των μεταρρυθμίσεων, συνεπώς, αν δεν λάβουν χώρα σημαντικές διορθωτικές ενέργειες η κατάσταση στο χώρο της ψυχικής υγείας θα γίνει ακόμα πιο εφιαλτική. Τον Μάιο του 2012, το ελληνικό Υπουργείο Υγείας δημοσίευσε ένα νέο σχέδιο του προγράμματος «Ψυχαργός» για τη συνέχιση των μεταρρυθμίσεων ψυχικής υγείας αφού έλαβε υπόψη ορισμένες από τις συστάσεις αξιολογήσεων που είχαν προταθεί. Ωστόσο, η τρέχουσα πολύ δύσκολη οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα δημιουργεί διαρκώς σοβαρά εμπόδια για τη συνέχιση των ψυχιατρικών μεταρρυθμίσεων και υπάρχει ο κίνδυνος μέχρι και οι επιτευχθείσες βελτιώσεις των τελευταίων δεκαετιών να αντιστραφούν απολύτως.

Οι υπηρεσίες ψυχικής υγείας έχουν επηρεαστεί σοβαρά, αφού η σχετική κρατική χρηματοδότηση μειώθηκε κατά 20% μεταξύ του 2010 και του 2011, και κατά επιπλέον 55% μεταξύ του 2011 και του 2012. Στο μεταξύ, οι μελέτες δείχνουν αύξηση της μείζονος κατάθλιψης από 3,3% το 2008 σε 8,2% το 2011, με σημαντική συχνά αιτία την οικονομική δυσπραγία. Επιπλέον, ερευνητές ανέφεραν αύξηση 36% μεταξύ 2009 -2011 στον αριθμό των ανθρώπων που έκαναν απόπειρα αυτοκτονίας, ενώ οι θάνατοι από αυτοκτονίες αυξήθηκαν κατά 45% μεταξύ του 2007 και του 2011¹⁴.

Ατομικές και συλλογικές πρωτοβουλίες αλληλεγγύης

Υπάρχει ήδη πληθώρα ατομικών και συλλογικών πρωτοβουλιών αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών, όπως για παράδειγμα, κοινωνικά ιατρεία, συσσίτια, ομάδες οικονομικής και ψυχολογικής στήριξης κ.α. Όχι μόνο πρέπει να υποστηριχθούν ουσιαστικά παρόμοιες πρωτοβουλίες, αλλά πρέπει να υπάρξει ενημέρωση και ενθάρρυνση, ώστε να δημιουργηθούν και νέες περισσότερο οργανωμένες και σύγχρονες δομές με απώτερο σκοπό την άμεση επικοινωνία και αλληλοστήριξή τους ανά την Ελλάδα. Τέτοιες πρωτοβουλίες αποτελούν ένα από τα πιο υγιή κομμάτια της κοινωνίας και δεν πρέπει να υπονομεύονται, να διώκονται ή να αποδυναμώνονται αλλά αντιθέτως να υποστηρίζονται. Ένα κράτος πρόνοιας οφείλει να ενισχύει και να αξιοποιεί έμπρακτα δράσεις και πρωτοβουλίες ιδιωτικών φορέων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ή εθελοντικών οργανώσεων που αναπτύσσονται στον τομέα του κοινωνικού αποκλεισμού.

Τέλος, οφείλει να προστατεύει και να ενισχύει τη θεσμική αποστολή των ανεξάρτητων αρχών. Οι συνταγματικά αναγνωρισμένες αρχές όπως ο Συνήγορος του Πολίτη μπορούν να δημιουργήσουν το απαραίτητο πλαίσιο ελέγχου, διαλόγου, ανάλυσης αλλά και εποπτείας και να εδραιώσουν την παρουσία τους στο δημόσιο λόγο.

Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα – Εξασφάλιση αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου

Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα είναι "μια στοχευμένη κοινωνική παροχή που χορηγείται με εισοδηματικά κριτήρια, και απευθύνεται σε οποιονδήποτε πληροί τα κριτήρια αυτά, χωρίς αποκλεισμούς. Το πρόγραμμα συνδυάζει την οικονομική ενίσχυση των ευπαθέστερων ομάδων του πληθυσμού με την κατάρτιση και παρακολούθηση ατομικών σχεδίων δράσης με στόχο την επιστροφή στην απασχόληση και την κοινωνική επανένταξη των δικαιούχων".

¹⁴ <http://download.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140673613622916.pdf?id=caayrgZCIU-m3fzerGdww>

Η παροχή του σκοπεύει στη συμπλήρωση του αρχικού εισοδήματος των δικαιούχων ώστε αυτό να μην υπολείπεται ενός καθορισμένου ορίου. Το πρόγραμμα υλοποιείται στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είτε σε εθνικό είτε σε περιφερειακό επίπεδο, και στην Ελλάδα αναμένεται να συμβάλει σημαντικά στην αύξηση του εισοδήματος ατόμων που αποκλείονται από άλλα βοηθήματα όπως π.χ. άτομα που δεν δικαιούνται επίδομα ανεργίας. Η προβλεπόμενη εφαρμογή πιλοτικού προγράμματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος¹⁵ σε δύο περιοχές της χώρας εντός του 2014 εγείρει υψηλές προσδοκίες για την κοινωνική προστασία ευάλωτων ομάδων και έχει ήδη χαρακτηριστεί ως “μια μοναδική ευκαιρία εκσυγχρονισμού και ενίσχυσης του κοινωνικού δικτύου ασφαλείας στην Ελλάδα της κρίσης”. Η εφαρμογή του προγράμματος δεν πρέπει να καθυστερήσει άλλο και θα πρέπει να ληφθούν όλες οι απαραίτητες ενέργειες για την εξάπλωση του σε όλη την επικράτεια.

Χρήση Νέων Τεχνολογιών

Μπορεί στην Ελλάδα μόνο το 56% του πληθυσμού να χρησιμοποιεί το διαδίκτυο τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα¹⁶, ωστόσο ο αριθμός των χρηστών παρουσιάζει σταθερή αύξηση. Το γεγονός αυτό μαρτυρά την ύπαρξη ενός όλο και μεγαλύτερου τεχνολογικά καταρτισμένου κοινού το οποίο επωφελείται από διαδικτυακές υπηρεσίες. Οι υπηρεσίες αυτές έχουν επίσης σημαντικά προτερήματα, όπως το χαμηλό κόστος δημιουργίας και συντήρησης, την απλότητα στη χρήση και την (σχετική) ανωνυμία των χρηστών. Ειδικά στο θέμα της ανωνυμίας μπορεί να ωφελήσει πολίτες που θέλουν να ζητήσουν την συνδρομή του κράτους, αλλά για προσωπικούς ή κοινωνικούς λόγους δεν επιθυμούν να πάνε αυτοπροσώπως σε μια υπηρεσία.

Ηλεκτρονικές υπηρεσίες προσφέρουν πλέον δημόσιες υπηρεσίες και υπουργεία με στόχο τη μείωση των συναλλαγών των πολιτών με εκπροσώπους του κράτους. Σημαντικά παραδείγματα αποτελούν η διαδικτυακή πύλη «Ερμής» και η δυνατότητα υποβολής ηλεκτρονικής αίτησης για κάποια επιδότηση.

Οι υπάρχουσες υπηρεσίες επιτρέπουν την εξοικείωση των πολιτών με τον καινούριο αυτόν τρόπο αλληλεπίδρασης με το κράτος. Ωστόσο, υπάρχουν ακόμα σημαντικά περιθώρια ανάπτυξής τους. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν οι πληροφορίες να εξατομικεύονται ανάλογα με τις ανάγκες και το προφίλ των χρηστών και να προσφέρονται σε περισσότερες γλώσσες. Επίσης, θα μπορούσαν οι διάφορες υπηρεσίες να συνδέονται μεταξύ τους για μεγαλύτερη ευκολία στην χρήση (προσυμπληρωμένες φόρμες, απλούστευση διαδικασιών κ.α.).

Το διαδίκτυο επίσης αξιοποιούν και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και ιδιώτες για να προωθήσουν δράσεις και να προσελκύσουν εθελοντές. Ειδικά μετά το 2010 έχουν δημιουργηθεί ιστότοποι και σελίδες σε δημοφιλή μέσα κοινωνικής δικτύωσης που διευκολύνουν τη δωρεά αντικειμένων και την αναδιανομή περισσευούμενου φαγητού. Άλλες ιστοσελίδες εξειδικεύονται στη σύγκριση τιμών επώνυμων προϊόντων, περιλαμβανομένων τροφίμων και ειδών πρώτης ανάγκης.

Μπορεί οι ΜΚΟ να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο κυρίως ως μέσο επικοινωνίας και ανάπτυξης δικτύων πολιτών, μπορεί, όμως, να συμβάλει και στη μεγαλύτερη διαφάνεια αυτών των οργανώσεων. Το διαδίκτυο τους δίνει τη δυνατότητα να παρουσιάσουν στο ευρύ κοινό τον τρόπο διαχείρισης των δωρεών και των άλλων οικονομικών πόρων τους, αυξάνοντας έτσι την εμπιστοσύνη των πολιτών ως προς το έργο και την αποτελεσματικότητά τους. Αυτό μπορεί να αυξήσει τη στήριξη του ευρύτερου κοινού στις δράσεις τους και να προσελκύσει δωρεές και εθελοντές.

Πέραν όμως από την προσφορά υπηρεσιών πρόνοιας, μια άλλη εφαρμογή των νέων τεχνολογιών είναι οι διαδικτυακές υπηρεσίες για εκπαίδευση και εύρεση εργασίας. Στο χώρο της παιδείας, ελληνικά Πανεπιστήμια, ακολουθώντας το παράδειγμα των πανεπιστημίων του εξωτερικού, προσφέρουν πλέον προγράμματα τηλεκατάρτισης (e-learning). Η ευρεία αποδοχή αυτού του τρόπου εκπαίδευσης θα καθοριστεί όμως από την ποιότητα των σπουδών, την υλική και οικονομική στήριξη των προγραμμάτων μακροπρόθεσμα και την αναγνώριση των αντίστοιχων πτυχίων από το κράτος.

Τέλος, ο τομέας του ανθρώπινου δυναμικού φαίνεται να έχει κερδίσει το ενδιαφέρον αρκετών ιδιωτών, οι οποίοι αναπτύσσουν υπηρεσίες που είτε θυμίζουν τις κλασικές σελίδες εύρεσης εργασίας είτε υιοθετούν πιο δυναμικές και μοντέρνες προσεγγίσεις. Ωστόσο, απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία τους είναι να προσφέρουν σε βάθος χρόνου υπηρεσίες υψηλής ποιότητας που να καταφέρουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες τόσο αυτών που αναζητούν εργασία, όσο και των εργοδοτών.

¹⁵ N4093/2012

¹⁶ Eurostat 2013 http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Internet_use_statistics_-_individuals

Αντί επιλόγου

«Μη ρωτάς τι μπορεί να κάνει η χώρα σου για σένα, αλλά τι μπορείς να κάνεις εσύ για τη χώρα σου» ήταν ένα από τα μηνύματα του Αμερικανού Προέδρου Τζον Κέννεντυ κατά την τελετή ορκωμοσίας του το 1960. Στη σημερινή πτωχευμένη Ελλάδα η ρήση αυτή αποκτά ιδιαίτερο νόημα και διαστάσεις, καθώς οι οικονομικές δυνατότητες του κράτους έχουν φτάσει στα όριά τους, ενώ δεκάδες δομές έχουν ήδη αποδομηθεί. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο ο ρόλος και η ευθύνη της κοινωνίας των πολιτών αυξάνεται κατακόρυφα.

Είναι αλήθεια ότι οι απαιτούμενες μεταρρυθμίσεις που περιγράφηκαν παραπάνω έχουν ως βασικό άξονά τους το κράτος, καθότι μέχρι σήμερα μόνο αυτό διαθέτει τις απαραίτητες υποδομές. Ωστόσο, έχει αποδειχθεί ότι και η κοινωνία των πολιτών, όταν θέλει, μπορεί, με πρωτοφανή ευρηματικότητα και αξιοθαύμαστη αυτό-οργάνωση, καταφέρνοντας να ξεπερνά εμπόδια που αρχικά έμοιαζαν ανυπέρβλητα. Για τον λόγο αυτό, σκοπός του παρόντος συγγραφικού εγχειρήματος είναι, μεταξύ άλλων, και η αφύπνιση των ίδιων των πολιτών, πολλοί εκ των οποίων διαθέτουν τις ιδέες, ενώ άλλοι τους υλικούς ή/και ανθρωπίνους πόρους.

Ως εκ τούτου, σε αυτή τη δεινή για τη χώρα μας συγκυρία, όλα τα ανωτέρω δεν πρέπει να μένουν ανενεργά και αναξιοποίητα. Όλοι οι πολίτες πρέπει να αναλάβουν δράση στο βαθμό που τους αναλογεί και δύνανται. Σε αυτή την προσπάθεια είναι οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών (...πολύ περισσότερο από το παρόν συγγραφικό εγχείρημα...) που πρέπει να αφυπνίσουν τους πολίτες.

Η ανωτέρω προτροπή για ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα δεν πρέπει βέβαια σε καμία περίπτωση να εκληφθεί ως προσπάθεια απέκδυσης του κράτους από τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις του. Το κράτος οφείλει να επανεξετάσει τις αποδομημένες υποδομές του και να τις ανασυγκροτήσει σύμφωνα με τα νέα κοινωνικά δεδομένα και τις οικονομικές δυνατότητές του. Η οικονομική στενότητα που αντιμετωπίζει σήμερα το κράτος δεν σημαίνει απαραίτητα ότι τούτο δεν μπορεί να επιτελέσει το ρόλο του όπως παλιά ή και ακόμα καλύτερα, δεδομένου ότι η σπατάλη και η κακοδιαχείριση αποτελούσαν βασικά χαρακτηριστικά των κρατικών κοινωνικών παροχών μέχρι πρότινος, αλλά και δεδομένων των ξεπερασμένων μοντέλων και διαδικασιών που εξακολουθούν να εφαρμόζονται.

Βήματα προς αυτή την κατεύθυνση έχουν αναντίρρητα ήδη γίνει σε κάποιους τομείς. Ωστόσο, τούτα πρέπει να επεκταθούν και να ενταθούν, στοχεύοντας παράλληλα στην πλήρη κάλυψη του συνόλου του πληθυσμού που έχει την ανάγκη κρατικών κοινωνικών παροχών, καθότι σε περιβάλλον οικονομικής κρίσης είναι τα ασθενέστερα στρώματα του πληθυσμού που πλήττονται πρώτα και εντονότερα.

Προφίλ

Ο Ελληνικός Σύλλογος Αποφοίτων του London School of Economics and Political Science ιδρύθηκε το 1992 με σκοπό να αποτελέσει το σημείο συγκέντρωσης και τη φωνή των αποφοίτων του ιστορικού Πανεπιστημίου στην Ελλάδα.

Σήμερα, αποτελεί έναν από τους πιο ενεργούς Συλλόγους αποφοίτων ξένων πανεπιστημίων, έχοντας υψηλό αριθμό εγγεγραμμένων και ενεργών μελών, καθώς και έντονη δραστηριότητα στη διοργάνωση συνεδρίων και κοινωνικών εκδηλώσεων με τη συμμετοχή σημαντικών προσωπικοτήτων του πολιτικού, επιχειρηματικού και ακαδημαϊκού χώρου στην Ελλάδα και διεθνώς.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου για τη διετία 2014-2016 απαρτίζεται από τους κ.κ.:

Μαρία Ξυτάκη	Πρόεδρο
Αθηνά Μαρκομιχελάκη	Αντιπρόεδρο
Γιάννη Τζώρτζη	Γενικό Γραμματέα
Αλέξανδρο Καρανδρέα-Καρύδη	Ταμία
Αθανάσιο Ζώνη	Μέλος
Ναταλία Πετρίδη	Μέλος
Γιάννη Φελούκα	Μέλος

info@lsealumni.gr
www.lsealumni.gr

Σημείωση:

Η Πνευματική Ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς την τήρηση διατυπώσεων και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Επισημαίνεται πάντως ότι σύμφωνα με το ν. 2121/1993 (όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει) και τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το ν. 100/1975) απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος συλλογικού έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική, μηχανική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή, η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση, καθώς και κάθε άλλη διασκευή ή μετατροπή, που θα προορίζεται να εξυπηρετήσει αμιγώς εμπορικούς σκοπούς, χωρίς την έγγραφη άδεια των δημιουργών του, των οποίων οι απόψεις είναι αυστηρά προσωπικές και δεν απηχούν απαραίτητα τις θέσεις του Ελληνικού Συλλόγου Αποφοίτων του London School of Economics and Political Science.

THE HELLENIC ALUMNI ASSOCIATION
OF THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS
AND POLITICAL SCIENCE ■

www.lsealumni.gr

Ομάδες Σκέψης Β΄ Κύκλος 2014